АКУПАЦЫЯ

(10.07.1941-10.07.1944)

(Працяг. Пачатак у №№ 67-68, 76-77, 120, 123-124, 126, 130-131, 134, 137-138, 140).

У горадзе пачалі згортвацца тэхнічнай школы, невялікі адміністрацыйны корпус, веернае дэпо з паваротным колам (***здымак 1*** – у краінах Еўропы такія збудаванні цяпер пераўтвораны ў музеі пад адкрытым небам), электрастан- узведзены ў 1926-1932 гг. – вугал Гагарына і Фрунзе, дзе размяшчаліся пошта, магазіны, былая прыватная паліклініка і г.д., выгараў цалкам. Такі ж лёс напаткаў гандлёвыя рады на Прывакзальнай ны: прыгожы 2-павярховы дом Шахата, 3-павярховы будынак былой гміны ***(здымак 6)***, узведзены ў архітэктурным мадэрнісцкім стылі сярэдзіны 30-ых гадоў. Дамы, што ўцалелі, былі так пашкод- Высветлілася, што гэта машына ламала чыгуначныя шпалы: павольна рухаючыся па чыгуначнай каляіне, крукамі чапляла шпалы і цалкам выварочвала рэйкі. Ніякімі сіламі немагчыма выпра-

У горадзе пачалі згортвацца грамадзянскія і ваенныя акупацыйныя ўстановы, мясцовыя і прыбыўшыя з іншых гарадоў. У бок вакзала ўсё часцей ехалі грузавыя і легкавыя аўтамабілі, брычкі і фурманкі, якія былі нагружаны вялікімі чамаданамі і скрынямі, акуратна абшытымі белым палатном. Нямецкія чыноўнікі і афіцэры Лунінецкага гарнізона праводзілі ў «фатэрлянд» сваіх напалоханых фраў. Самі ж заставаліся яшчэ ў горадзе, але таксама сядзелі «на чамаданах».

Пацягнуліся на захад, у Германію, і лунінецкія арганізатары «новага парадку». Заспяшаліся з ад'ездам бургамістр Якубік, які займаў вялікі дом на цяперашняй вуліцы Савецкая (пасля вайны ў ім была паліклініка), яго сваякі Корчыкі, якія займалі пры акупацыйных уладах высокія пасады ў гарадскім упраўленні. Ад'язджалі перакладчыкі і інспектары – Васілевічы і многія, многія іншыя. Некалькі пасажырскіх вагонаў запоўнілі паліцаі з сем'ямі, да іх далучыліся «цуцыкі» ці «бобікі» (як называлі ў народзе) з вёсак раёна. Падаліся на захад лунінецкія святарнаслужыцелі – настаяцель царквы І. Бекіш, айцец Мікалай (не памятаю прозвішча). У пасляваенныя гады апынуўся ў Англіі і лунінецкі дзьякан Сабалеўскі з сям'ёй – жонкай, дзвюмя дочкамі і сынам.

Ужо ў чэрвені 1944 года ў сувязі з набліжэннем Чырвонай Арміі пачалося неабгрунтаванае ў ваенных адносінах, пэўна, загадзя спланаванае знішчэнне горада. Запалалі вялікія і малыя дамы цэнтра Лунінца. З плачам і болем у душы людзі глядзелі, як разбураліся іх дамы, дзе нарадзіліся і выраслі яны самі, іх бацькі і нават дзеды. Некалькі дзён і начэй горад быў азораны зарывам пажарышча. Многія каменныя дамы былі ўзарваны, ператвараліся ў груду шчэбеню. Фашысты праводзілі поўнае свядомае знішчэнне горада і яго гаспадаркі з адзінай мэтай – ператварыць Лунінец у поле, пакрытае разваліны. Часткова гэта ўдалося зрабіць.

У цэнтры горада пры адступленні акупанты падарвалі адразу некалькі будынкаў: два аднапавярховыя вялікія каменныя дамы (такія збудаванні цяпер пераўтвораны ў музеі пад адкрытым небам), электрастанцыю, адну з ваданапорных вежаў, пешаходны мост праз чыгунку, багажнае аддзяленне, туалет, вакзал ***(здымак 2)***. Выбухі прагучалі амаль адначасова. Яшчэ не асеў пыл ад іх, як на руіны паспяшаліся нямецкія агнямётчыкі. Усё, што магло гарэць, было абліта гаручай сумессю з ранцаў агнямётаў. На Прывакзальнай плошчы былі размешчаны 5 ці 6 вялікіх драўляных дамоў (на месцы цяперашняга рынку, гаражоў, часткі прывакзальнага скверу), дзе да вайны знаходзіліся чыгуначная бібліятэка, тэхнічны кабінет, вячэрняя школа, «чырвоны» куток станцыі, кандуктарскі рэзерв, дыстанцыя пуці, магазіны, іншыя ўстановы, а таксама кватэры чыгуначнікаў. Усе гэтыя будынкі былі ўзведзены яшчэ ў пачатку XX стагоддзя (цудам захаваўся будынак станцыі – і стаіць дагэтуль). У гэтай частцы горада раслі вялікія акацыі, бярозы і таполі, якія былі высаджаны яшчэ перад першай сусветнай вайной. Многія дамы і вакзальныя пабудовы былі ўвітыя вінаградам. Усё, што магло гарэць, акупанты падпалілі агнямётамі. Агонь на гэтых пажарышчах быў такім моцным, што аплаўляліся цагліны і камяні фундаментаў на ўсёй прывакзальнай прасторы, загінулі амаль усе дрэвы.

У 1947 годзе ў час чарговага школьнага суботніка па добраўпарадкаванню горада падабраў на руінах вакзала кавалак бруку, які захоўваю і сёння як памяць пра вайну. Ён не звычайны тым, што ў полымі пажару аплавіўся, пакрыўся шклопадобнай зеленаватай плёнкай. Крыху пазней быў зроблены ***здымак 3***.

Пры адступленні акупанты падпалілі і разбурылі ўсе пабудовы на сённяшніх вуліцах Піянерская, Фрунзе, частцы Гагарына, Чыгуначнай, Савецкай, Прывакзальнай плошчы. Будынак кінатэатра на Піянерскай ***(здымак 4)*** быў часткова падарваны. Тая частка, што засталася, выгарала да падвала. Потым руіна, што засталася, была адноўлена (***здымак 5,*** цяпер магазін «Дары Палесся»). Яшчэ на адным фотаздымку канца 40-ых гадоў захаваўся від на вуліцы Фрунзе, Піянерскую і казарму з боку былога ўваходу ў гарадскі парк. Бачны руіны, пустка-папялішча, асобна стаячыя абгарэлыя дрэвы і тэлеграфныя слупы.

Комплекс каменных будынкаў, які быў г.д., выгараў цалкам. Такі ж лёс напаткаў гандлёвыя рады на Прывакзальнай плошчы, дзе побач з каменнымі будынкамі стаялі некалькі драўляных дамоў. У іх да 1939 года размяшчаліся магазіны і гасцініца. На месцы згарэўшых дамоў пасля вайны быў разбіты скверык. У выгараўшых каменных каробках размясціліся магазіны, цырульня, фае кінатэатра, аптэка, чайная, а ў будынку, які стаяў асобна, бліжэй да казармы, – радыёмайстэрня.

На цяперашняй вуліцы Гагарына быў узарваны 3-павярховы будынак школы, побач з ёю – спалены вялікі драўляны дом былога магістрата, потым гарсавета, а ў гады акупацыі – гарадской управы.

Усе цяперашнія каменныя будынкі ў пачатку вуліцы Гагарына ў 1944 годзе ўяўлялі сабой абгарэўшыя каробкі з перакрыццямі, якія ўпалі ці згарэлі. Асабліва пацярпела цяперашняя Савецкая вуліца. З драўляных пабудоў на ёй уцалеў толькі дом Гурвіча. Засталіся папялішчы ад драўляных прыгожых дамоў доктара Багародзіцкага, Пятровых, Шараваравых, паліклінікі, фатографа Глаўбермана і многіх іншых лунінецкіх жыхароў. Выгарэў увесь Старасельскі завулак з сінагогай (цяпер вуліца Панцялеева). Некалькі каменных дамоў былі ўзарва- мадэрнісцкім стылі сярэдзіны 30-ых гадоў. Дамы, што ўцалелі, былі так пашкоджаны, што пасля вайны каробкі гэтых будынкаў паступова зносіліся, а на іх месцы ўзводзіліся новыя драўляныя дзяржаўныя і прыватныя дамы. На Чырвонай вуліцы акупанты, якія адступалі, узарвалі незакончаны 4-павярховы вялікі будынак школы, а на Палявой – падарвалі комплекс пабудоў Лунінецкай жывёлабойні. Пасля вайны гэтыя будынкі не аднаўляліся. На Фабрычнай вуліцы ў 1940 годзе Белкаапсаюз пабудаваў некалькі вялікіх, барачнага тыпу баз для захоўвання аптовых партый тавараў народнага спажывання і сельгаспрадукцыі. У 1941 годзе дзве базы былі спалены адыходзячымі чырвонаармейцамі, астатнія 4 памяшканні знішчылі пры ўцёках акупанты.

Самыя вялікія разбурэнні атрымаў чыгуначны вузел. Пры адступленні немцы падарвалі ўсе ўваходныя семафоры, большасць пераводных стрэлак, гідранты-краны для падачы вады ў паравозы. А яшчэ ў маі-чэрвені 1944 года на станцыі з'явілася дзіўная машына: цяжкая металічная платформа з нейкімі крукамі, такі монстр, фашысцкі павук. Два магутныя дызельныя цягачы загналі рагатую машыну ў тупік, і яна чакала свайго часу. Блізка да яе не падпускаў вартавы. чапляла шпалы і цалкам выварочвала рэйкі. Ніякімі сіламі немагчыма выправіць тое, што нарабіла гэта «павучыха», якая ішла апошняй, знішчаючы за сабой чыгуначны шлях. Перад вачамі савецкіх войскаў, якія ўступілі ў горад, узнікла жудаснае ворыва... Звычайных сродкаў – бомбаў, мін, узрыўчаткі – фашыстам было яўна недастаткова. Але савецкія чыгуначныя войскі супраць паставілі ворагу ўсё сваё майстэрства, вопыт, мужнасць – «жыватворныя артэрыі краіны», як вобразна называлі чыгункі, былі своечасова адноўлены.

Некаторыя каменныя будынкі акупанты перад адступленнем усё ж не паспелі разбурыць. Засталіся цэлымі пабудовы канца 20-ых – пачатку 30-ых гадоў у так званым стылі гарадской гандлёвай архітэктуры: на вуліцы Гагарына, Прывакзальнай плошчы, цяперашняга музея, яўрэйскага банка на Савецкай (пасля вайны там размяшчаўся Дом піянераў, знесены пры рэканструкцыі вуліцы ў 70-ыя гады, ***здымак 7***), магазінаў на Гандлёвай вуліцы (так званыя яткі былі знесены пры будаўніцтве плошчы Леніна). Яны цалкам выгаралі ўнутры.

Л. КОЛАСАЎ.

Працяг будзе.

Калектыў саўгаса «Міжлескі» глыбока смуткуе з прычыны смерці галоўнага інжынера-энергетыка
Уладзіміра Мікалаевіча ЛЯЎДАНСКАГА
і выказвае спачуванне жонцы і дзецям нябожчыка.

Калектыў філіяла № 119 АСБ «Беларусбанк» смуткуе ў сувязі са смерцю былога работніка
Ананія Уладзіміравіча АЎСЯНІКА
і выказвае спачуванне яго блізкім.

Вучні і класны кіраўнік 3 «Б» класа Міжлескай СШ выказваюць глыбокае спачуванне **Віктару КОЎШЫКУ** ў сувязі з заўчаснай смерцю дарагога чалавека – **бацькі.**

Вучні і класны кіраўнік 8 «Б» класа Міжлескай СШ выказваюць глыбокае спачуванне **Таццяне КОЎШЫК**, а таксама родным і блізкім у сувязі з напаткаўшым іх сям'ю вялікім горам – заўчаснай смерцю **бацькі**.

Калектыў саўгаса «Міжлескі» выказвае спачуванне дыспетчару **Алене Міхайлаўне ПРАКАПОВІЧ** у сувязі з напаткаўшым яе горам – смерцю **бацькі**.

Калектыў саўгаса «Міжлескі» выказвае спачуванне ветурачу **Міхаілу Мікалаевічу** і жывёлаводу **Сцяпану Мікалаевічу НІКАЛАЕВІЧАМ** у сувязі з напаткаўшым іх горам – смерцю **маці**.

Калектыў ААТ «Лунінецкая райаграпрамтэхніка» выказвае глыбокае спачуванне **Анатолю Міхайлавічу КОЎШЫКУ** з прычыны напаткаўшага яго гора – смерці **брата КАНСТАНЦІНА**.

Калектыў цэнтральнай раённай аптэкі № 68 выказвае глыбокае спачуванне санітарцы **Валянціне Дзмітрыеўне ЛАБКО** ў сувязі з напаткаўшым яе горам – смерцю **сястры**.

Адміністрацыя і прафкам філіяла «Грамадскае харчаванне» райспажыўтаварыства выказвае шчырае спачуванне **Надзеі Міхайлаўне КІНДРУК** у сувязі са смерцю **брата**. Глыбока смуткуем разам з Вамі, падзяляючы вялікае гора. Няхай наша душэўная спагада будзе для Вас падтрымкай у гэту цяжкую хвіліну.

Калектыў аддзялення ААТ «Белпрамбудбанк» выказвае глыбокае спачуванне работніку банка **Аляксандру Генадзьевічу ЗАЛЕНСКАМУ** ў сувязі з напаткаўшым яго горам – смерцю **цесця**.

Паважаная Марыя Аляксандраўна БАЯРЫНА! Падзяляем Ваш боль і выказваем глыбокае спачуванне ў сувязі з напаткаўшым Вас горам – смерцю **свекрыві**.

Дзеці групы «Пеўнік», іх бацькі і выхавальнікі.

Калектыў Лобчанскай СШ выказвае шчырае спачуванне спраўводу **Таццяне Рыгораўне ЮРКО** з выпадку напаткаўшага яе гора - смерці **сястры ЯЎГЕНІІ**.

Паважаная Тамара Антонаўна КАВАЛЕНКА! Прыміце нашы шчырыя спачуванні ў сувязі з напаткаўшым Вас вялікім горам – смерцю дарагога чалавека – **бацькі**.

Калектыў хуткай медыцынскай дапамогі.